

בס"ד

חינוך לאור הפרשה

פרשת אחרי מות - קדושים

"ואהבת לרעך כמוך!"

גיליון מס' 94 תש"פ

הרב יהונתן דדון

yd0527606276@gmail.com

חינוך לאור הפרשה/אחרי מות – קדושים "ואהבת לרעך כמוך!"

מעשה בשני חברים שהיו מסורים זה לזה, ונאמנים איש לרעהו בלב ונפש. פעם העלילו בני בליעל על אחד משניהם עלילת שוא ובעטייה הוא הועמד לדין, ונידון למוות. חברו הנאמן לא חסך כל מאמץ, עמל וטרחה, ועשה את כל אשר בידו כדי להציל את חברו. אך למגנית לבו, כל מאמציו עלו בתוהו. כשהגיעה שעת האפס, וכבר עמדו להעלות את הנדון אל הגרדום, פנו אליו כנהוג כדי שיבקש את בקשתו האחרונה עלי אדמות בטרם יוציאוהו להורג. האיש ביקש לשוב אל משפחתו, אל אשתו וילדיה, שהיו בארץ אחרת ולהיפרד מהם בטרם מותו. אך בקשתו נדחתה על הסף מחשש שינצל את ההדמנות יברח ויעלם. אך כאן התערב חברו הטוב ואמר: "מוכן אני לשבת בבית הסוהר כבן ערובה עד שרעי ישוב מעירו. ואם לא ישוב, מוכן אני לעלות אל הגרדום תחתיו!". רבים ניסו להניא את האיש מלבצע צעד מסוכן שכזה, אך הלה מרוב אהבתו לידידו סרב לשמוע לדבריהם, ונכנס לבית הסוהר, ובלבד שחברו הטוב יוכל לחזות בפעם האחרונה בפניהם של בני משפחתו היקרים והאהובים, ולהיפרד מהם קודם מותו.

והנה הגיע היום האחרון, בו היה על הנדון למוות לשוב לגרדום ולרצות את ענשו, אך הלה בושש מלהגיע! כל היועצים והחכמים למיניהם סנטו בחבר שנותר בכלא. "הרי אמרנו לך! הרי הזהרנו אותך!", אך הרע הנאמן טען בלהט: "כפי הנראה ידידי נאנס באונס גדול שמנע ממנו מלשוב, שאם לא כן בוודאי היה שבו! וגם אם לא יצליח להגיע, הנני מוכן למות תחתיו".

כאשר הגיעה השעה היעודה, והנידון למוות לא חזר לרצות את ענשו, העלו את חברו לגרדום, ועמדו להוציאו להורג. אולם ברגע האחרון, לאחר שכבר נכרך החבל על צווארו, הגיע סוס בדהרה עצומה, הסוס נפל ארצה, כשקצף סמך זב מפיו, והנידון למוות קפץ ממנו, ושאל בסערה עצומה: "האם הספקתי להגיע בזמן, או שחלילה איחרתי את המועד? האם ידידי הטוב עדיין בין החיים! אונס גדול עכב אותי בדרכי, עשיתי את כל המאמצים על מנת להגיע בזמן, כדי שחברי הטוב לא ימות חלילה במקומי!..."

שני הידידים התרפקו בדמעות איש על צוואר רעהו, אך מיד פרץ ביניהם ויכוח גועש. החבר שכבר ניצב על הגרדום, טען ואמר: "כבר הוציאו אותי למיתה. כבר גמרתי בדעתי שאני עומד להסתלק מן העולם, לפיכך צריך להרוג אותי, ואילו אתה תיסע לביתך לחיים טובים ולשלום, אל אשתך וילדיך היקרים!".

אבל הנידון למוות טען לעומתו: "אני הוא זה שנשפט למיתה, לא יעלה על הדעת שתמות במקומי! אנא, שחררו את חברי לחיים ולשלום, ואותי תתלו, כפי שנגזר עלי במשפט!".

במקום התחוללה מהומה רבת, ופסק הדין לא הוצא אל הפועל, אלא הושהה עד לברור הדברים. עד מהרה הגיעה הפרשה לפני המלך, אשר ציווה להביא לפניו על אתר את שני החברים. כאשר התייצבו השנים בארמון, ביקש מהם המלך שיספרו לו את האמת לאמיתה, בנוגע למאורע שהתרחש ביניהם. החברים ספרו למלך את כל האמת: "רעים אנחנו בלב ובנפש, כל אחד מאיתנו ביכר לתת את חייו כדי להציל את חיי חברו, אף כי לאמיתו של דבר שנינו חפים מפשע!". הדברים נגעו עד עומק לבו של המלך, קרא בהתלהבות: "מוכן אני לחוס על חיי שניכם אך בתנאי אחד, הביאוני נא בברית ידידותכם, עד רצוני להיות שלישי בחבורתכם!"

*

נאמר בפסוק: "ואהבת לרעך כמוך אני ה'". ביאר האדמו"ר מרוד'ין:
כאשר שני יהודים אוהבים זה את זה בכל ליבם, ומוכנים לעשות זה
למען זה את הכל בבחינת "ואהבת לרעך כמוך", אומר להם ה': "אני
ה'", אני מעונין להיות שרוי בתוכם, ולהצטרף כביכול לחברתכם.

(רבי אריה שכתר זצ"ל)

*

היה זה בביתו של הרה"ק רבי ישעי'לה מקערסטיר זי"ע, בנו הקטן
חלה מאוד, ובאחד הימים נחרדו בני הבית לגלות את רבי ישעי'לה
בוכה בכי מר בדמעות שלישי. כולם נחפזו לנסות להרגיעו, והסבירו
כי המחלה אינה כה מסוכנת ועוד ייתכן שיינצל, ומדוע ממהר הרבי
לבכות כל כך... השיב להם רבי ישעי'לה בצדקותו: 'לא על בני
החולה אני ממרר בבכי. אלא עליי...' - 'על הרבי?!' - תמהו כולם,
'מה הרבי בוכה על עצמו?!'... 'תבינו, לגבי בני יקירי - בטוח אני
בחסד ה' כי ישלח דברו וירפאהו. אך אני בוכה לאן אני התדרדרתי:
הרי מדי יום מזכירים בפניי יהודים חולים הדקוקים לישועה, כל יום
אני שומע על אנשים הצריכים רפואה, האם הם מדירים שינה מעיני
כמו בני היקר? האם הם מדאיגים אותי כשם שאני דואג לשלום בני?
הלזאת אהבת ישראל ייקרא, כשבני טורד את מנוחתי יותר משאר
אחיי היהודים?! אם אני מצטער וכואב על בני יותר מעל כל יהודי
אחר - אותו וסימן הוא שעוד לא השלמתי את מידת אהבת ישראל.
על כך אני בוכה!' - אמר רבי ישעי'לה, מותיר את בני ביתו המומים
ונרעשים...

סיפור זה המופיע בספר 'טיב המעשיות', אין כמוהו ללמדנו עד היכן
אהבת ישראל. עד שנרגיש את הזולת כמו בן משפחה, עד שנחוש
את כאבו כאילו הוא כאב אישי שלנו. זו אהבת ישראל אמיתית, זו
שאיפתנו הטהורה!

*

אחד הערכים המרכזיים בחייו של יהודי, ערך עליו גאווותנו והוא משוש ליבנו, ניתן לנו כמתנה בפרשת שבוע זה. זהו ערך שכולנו מחוייבים אליו, מצוה אהובה במיוחד שכולנו מחוברים אליה ודבקים בה בכל נימי נפשנו – המצוה לאהוב כל יהודי, מצוות אהבת ישראל הנפלאה. זו מצוה מרגשת במיוחד, שממנה נובעות רבבות פעולות ואף יותר, שאנו עושים בימי חיינו. אהבת ישראל היא הרגש, המנוע, המדחם והמחיה של כל פעילות החסד הנפלאה שאנו רואים סביבנו, היא זו שמפעילה את האיכפתיות והדאגה הכנה, ההתמסרות והמאמץ של כל יהודי למען זולתו, לעשות לו טוב, להקל עליו, להטיב עמו. אהבת ישראל היא מצוות זהב, במסגרתה אנו אוהבים כל יהודי, כמו שהוא. זר כמוכר, בן משפחה כמכר רחוק, מי שנראה כמונו וגם מי שלא נראה כמונו. עצם העובדה שהוא יהודי, חלק ממשפחת עם ישראל, הופכת אותו לבן משפחה יקר ואהוב כל כך, שנפעל למענו ונעשה הכל כדי להטיב עמו, בכל זמן, בכל תנאי ובכל מצב. המראות המרגשים של נשיאה בעול עם הזולת, חלוקת סלי מזון לנזקקים, עזרה למי שנתקע על אם הדרך, סיוע לחולים ולבני משפחותיהם בבתי החולים, הפעלת קשרים כדי לסייע לפתנסת הזולת – כל אלו הינם פירושים של מצוות אהבת ישראל, ביטוי שלה בשטח. אהבת ישראל היא רגש, כח שיוצר, המיה של הלב לקראת כל יהודי. כי הוא יהודי, הוא אח, הוא אהוב ונחמד ורצוי כל כך... אלא שמבעד לאוקיינוס המשימות והמטלות שלנו במשך הימים, לאור עומס מירוץ החיים הבלתי פוסק, לא פעם עלול הרגש הנפלא של אהבת ישראל לשקוע במעמקי הלב, להיזנח חלילה מתחת להר המשימות המלא. דווקא לכן, ומתוך הערכה שכולנו רוצים לקחת חלק באהבת ישראל, נתנו לנו חז"ל עצת זהב, חשפו את הדרך שתאפשר לנו לרומם את רגש האהבה הטבוע בנו לכדי

מעשה של ממש: 'מה ששנוא עליך - אל תעשה לחברך!' - כלל אחד, שש מילים בלבד, שמשנה חשיבה, מוביל את השקפת העולם. אם רצונו של יהודי לדעת האם מעשיו עולים בקנה אחד עם רגש ה'אהבת ישראל' הטבוע בו, אם תשוקתו היא להעצים את הרגש הזה ולכווננו - יש מבחן פשוט. שים את עצמך בראי, תראה את עצמך באותו מצב, תחוש את תחושות חברך...

אם אתה עובר על אם הדרך ורואה רכב תקוע, אם חלילה נתקעת בבית חולים, אם חלילה נקלעת לקושי כספי, אם אתה חש שאתה הופך ללעג וקלס בקרב חבריך, אם נכנסת למקום זר ומנוכר לך ואתה 'אבוד' בשטח, אם הגעת לבית הכנסת ואין לך מקום ישיבה, אם אתה מחפש בדחיפות עצה לנוכח קושי העובר עליך - מה היית רוצה שאחרים יעשו עבורך, מה היית מבקש לראות שמישהו פועל למענך? ואת התשובה שנתת לשאלה האמורה - קום ותעשה.

עכשיו, ללא עיכובים, ללא המתנה. פשוט, תרגיש את תחושתו של היהודי האחר, ותפעל כמו שהיית רוצה שיפעלו כשאתה אותו יהודי. אם תרגיש את התחושה של היהודי הזר, אם תחוש שעובר עליך מה שעובר עליו - ייקל עליך לשדרג את רגש ה'אהבת ישראל' הטמון בך לכדי פעולה מעשית ומועילה, שבאמת תקל על זולתך ותעניק להם קרן אור בחייו.

בפרשת השבוע, ניתנה לנו המתנה הנפלאה של 'אהבת ישראל', הבה נאמץ אותה אל ליבנו, להפוך את האהבה לפעולה מעשית, לרומם את הרגש המפעם לכלי ביצועי. הבה נתבונן כי כל פעולותינו תואמות את רגש 'אהבת ישראל', שאנחנו מתייחסים לזולתנו במסירות ובאיכפתיות כמו לעצמנו ממש. הבה נעצים את האהבה בינינו לבין כל יהודי, ואהבת לרעך - כמוך ממש! (הרב קובלסקי שליט"א)

עבודת המידות היא ההכנה למתן תורה!

ערב ערב, בהתרגשות וכמיהה, אנו סופרים את ספירת העומר וההתרגשות והגעגוע לקראת היום הגדול – הולכים וגוברים ככל שאנו מתקרבים למועד קבלת תורתנו האהובה. התורה הקדושה, מפיה אנו חיים, היא חיינו ואורך ימינו, התורה שהפכה אותנו לאנשים איכותיים ומרוממים יותר, התורה שהיא ציר החיים המרכזי שלנו! ימי ההכנה למעמד הגדול והמרגש הזה, הם ימי ספירת העומר, ההכנה לקבלת התורה. מתוקף העובדה שמתן תורה הוא אירוע כה דרמטי ומרגש, מסעיר ומרומם, אנו משקיעים את שבעת השבועות הקודמים לו בהכנה אישית – רוחנית – נפשית, לקראת הרגע הגדול. אנו יודעים כי למעמד כמו מתן תורה לא נכנסים כבדרך אגב, אלא התורה מעניקה לנו מתנה נוספת, ואומרת לנו להקדיש שבעה שבועות של הכנה והתבוננות לזכך נפשנו ולרומם רוחנו. אלא שלמרבה הפלא, עבודת השבועות הללו ממוקדת במיוחד בתיקון היחס לזולת, בהטמעת הערך של לתת כבוד איש לרעהו, לנהוג בהערכה איש כלפי זולתו. אנו גם מצרים בימים אלו על הטרגדיה הבלתי נתפסת, כאשר בימים אלו הסתלקו 24,000 תלמידי רבי עקיבא, קדושי עליון שאין לנו שמץ השגה במעלתם, אך משום שלא נהגו כבוד זה בזה – נגזרה עליהם גזירה כה קשה, דווקא בשל ענין תיקון המידות. משהו כאן דורש מחשבה והתבוננות: אם אנו נערכים לקראת מתן תורה, אם אנו מתרגשים וכמהים לקראת קבלת התורה, אם הלב שלנו כה משתוקק לחבוק את התורה – למה אנו שמים את עיקר הדגש על תיקון המידות? היה עלינו להקדיש יותר ללימוד הלכות תלמוד תורה, אולי ללמוד יותר על מעמד הר סיני, לעסוק באינטנסיביות באותה מתנה יקרה ואהובה – היא התורה. למה אנו כה ממוקדים בתיקון המידות דווקא?! ויותר מזה, הרי כל הנושא של מידות טובות, כתוב בתורה ברמז

בלבד. אין וכו' מצוה אחת המדברת ברורות על הצורך לכבד כל יהודי, לנהוג באופן ראוי איש ברעהו. מדוע תיקון המידות לא מוזכר בתורה? והאילו ואינו מוזכר – מה טעם יש לעסוק בו כהכנה לקבלת התורה!?

התשובה היא, כי עוד לפני שמדברים על התורה, על המצוות, על חיי תורה איכותיים, הצעד הבסיסי, הראשוני, המתחיל – הוא תיקון המידות, שיפור היחס שלנו לזולת, נהיגה בכבוד איש ברעהו. קיום התורה אינו אפשרי בלי מידות טובות, חיי תורה אינם מתחילים בלי נהיגה בכבוד איש בזולתו. זו נקודת הבסיס, מכאן אפשר להתחיל ולהתקדם, לקנות קנייני תורה.

וכך כתב רבינו יונה, בביאורו למסכת אבות (פ"ג): 'צריך תחילה לתקן עצמו במידות – ובזה תשכון התורה עליו, שאינה שוכנת בגוף שאינו בעל מידות טובות!...'

מדהים! לפני קבלת התורה, לפני שזוכים לחבוק את התורה, לפני שמשכנים את התורה בליבנו – קודם כל יש להתחיל לתקן את המידות. כי התורה לא נכנסת, לא מתקבלת, ולא שוכנת, במי שאינו נוהג כבוד ברעהו, במי שמידותיו בהתנהגותו עם זולתו אינן מתוקנות. קודם כל, לפני הכל, כבסיס לכל – מידות טובות, ומכאן אפשר לזכות לקבלת התורה!

ולכן, מובן היטב מדוע תיקון המידות לא כתוב בתורה באופן מפורש, כפי שמגלה רבי חיים ויטאל זי"ע סוד מכבשנה של כתיבת התורה: המידות הטובות לא נכתבו, כי הן עוד לפני התורה, הן הבסיס, מהן יוצאים לדרך התורה, זולתן – אין סיכוי לקבל את התורה, בלעדיהן – אי אפשר לזכות בתורה. לכן המידות הטובות אינן מוזכרות בתוך התורה, כי הן קודמות לה, הן הבסיס שלה, הרי 'דרך ארץ קדמה לתורה!'

*

"כמור"! איך יתכן?

האם אדם מסוגל לאהוב את השני כפי שהוא אוהב את עצמו? הרי כל אדם באשר הוא אוהב את עצמו יותר מכל אחד אחר, הלא כן? נענין בביאורו של הרמב"ן לפסוק זה: "הפלגה. כי לא יקבל לב האדם שיאהב את חברו כאהבתו את נפשו", כלומר, אם ניקח את דברי הפסוק כפשוטו – זו הפלגה, דרישה מופלגת הקשה מאוד להשגה, ולכן ודאי שאין כוונת המצוה כפשוטה. מה כן? ממשיך הרמב"ן: "אלא, מצוות התורה שיאהב חברו בכל ענין כאשר יאהב את נפשו בכל הטוב". נבאר את דבריו בתוספת הסברו של רבי שמשון רפאל הירש: נתבונן ונראה, שהתורה אינה כותבת: "ואהבת את רעך כמור", אילו כך היה נאמר, אכן היה משתמע שעלינו לאהוב את אישיותו של החבר כפי שאנו אוהבים את עצמנו, ולא ניתן לצוות על דבר כזה. אמנם מצאנו מקרים בודדים של אהבת אמת בין רעים, כדוגמת אהבת דוד ויהונתן, אולם קרבת נפש ברמה כזו מצויה רק בין אנשים מועטים, ולא ניתן לצוות עליה ביחס לכל אדם. התורה כותבת "ואהבת לרעך", לשון זו מורה שאין הכוונה לאישיותו של השני, אלא ציווי לאהוב את כל המגיע – לרעך. כלומר, תאהב להעניק לרעך – כמור. לדאוג לאושרו, לטובתו ולכל צרכיו, לכל התנאים הקובעים את איכות חייו, באותה מידה שאתה דואג לעצמך. נרחיק מעליו צער כאילו אנו מרחיקים מעצמנו, נדרוש שלומו וטובתו כדרך שאנו דורשים את שלומנו וטובתנו, נשמח באושרו ונתעצב בצערו כאילו אירעו הדברים לנו. כשם שאדם דואג לרווחתו הגשמית והרוחנית, כך ידאג לשלום חברו. וכשם שאדם משתדל להסיר מעליו צער ומכאוב, כך ישתדל להסיר מחברו. דרישה שכזו מתקבלת על הדעת, אפילו אין קרבת נפש בינו לבניו. זו כמובן דרגה גבוהה, אך בהחלט ישימה. בכל אדם קיימות שתי תכונות המנוגדות זו לזו: כוח הנטילה – מחמתו הוא מנסה לנטול

לעצמו מה שבסביבתו, ולנכס לעצמו כל דבר שהוא יכול להפיק ממנו תועלת, והכוח השני הוא כוח הנתנה, שדרכו הוא שואף להיטיב עם הסביבה ולמלאות את חסרונה. קל מאוד לטעות בהבחנה בין שני כוחות אלו. אדם יכול לדאוג לסביבה מתוך אנוכיות, שהרי הוא יודע שאם ייטיב לסביבה, הוא עצמו ירוויח מכך. במקרה זה אמנם המעשים הם מעשי חסד, אך הם נובעים מכוח הנטילה שבו. מאידך גיסא, גם הנותן מוכרח לעשות אי אלו פעולות 'אנוכיות', שכן עליו לדאוג לקיומו האישי, ולכך שיוכל להמשיך לתת לסביבתו. שני כוחות אלו קיימים בכל אדם, אך היחס ביניהם שונה מאדם לאדם. האיזון הרצוי על פי התורה הוא שכוח הנתנה יהיה הדומיננטי, שהרי נצטוונו להידמות לבורא וללכת בדרכיו, מה הוא רחום – אף אתה רחום, מה הוא חנון – אף אתה חנון. הדרך להגיע אל קיום מצוה זו היא כפי שאומר הלל: "מה ששנוי עליך, לא תעשה לחברך" (שבת לא). ראשית, על האדם להיות עקבי על דרך השלילה: מה ששנוי עליך אל תעשה לחברך. כך מתחילים 'להתאמן'. לומדים לאט לאט לזהות את צרכי הזולת, ה'שרירים' מתחזקים, ואז אדם נמצא במצב, שלא רק שהוא אינו עושה לחברו דברים השנואים על עצמו, אלא גם הופך לאקטיבי ומיטיב עם חברו כפי שהיה רוצה שייטיבו איתו עצמו. כשאדם מגיע למצב כזה, אזי הוא מקיים את מצות "ואהבת לרעך כמוך" בשלמות.

*

אהבת הבריות – ביטוי לאהבת ה'

מיד לאחר שהתורה מצווה "ואהבת לרעך כמוך", היא מוסיפה שתי מילים – "אני ה'". הוספה זו חשובה מאוד, והמסר שהיא נושאת בחובה הוא המצע הרעיוני לציווי הנעלה של אהבת הזולת, והיא מקלה עלינו עד מאוד להגיע ליישום מוצלח של המצוה. וכך כתב הרש"ר הירש: "אדם שלם מבחינה רוחנית ומוסרית, לא

יבדיל בין שלום רעהו לבין שלום עצמו. כי הסיבה המביאה אותו לדרוש את שלום עצמו, היא גם המביאה לדרוש את שלום רעהו. כי גם אהבתו את עצמו איננה אלא הכרת חובה, הוא רואה בעצמו רק את יציר כפיו של השם, והשם הפקיד את צלמו בידיו ועליו להביא אותו לאותה שלמות גופנית, רוחנית ומוסרית שהשם הועיד לו כרצונו. למען אותה שלמות השם הביאו לחיי חלדו ונתן לו הוראות בתורתו. ומתוך אותה הכרת חובה הוא אוהב את שלום רעהו, הוא אוהב בו את יציר כפיו של השם, שנברא כמוהו בצלם אלוקים, ובאהבתו לבריות הוא מבטא את אהבתו למקום". (הרב משה שיינפלד)

*

חינוך ילדים לאהבת הזולת

מצות "ואהבת לרעך" כמוך מהווה יסוד מרכזי בחינוך הילדים, כי האדם מטבעו, מרגע שהוא נולד, הינו אגוצנטרי ואנוכי. בשנותיו הראשונות בולט במיוחד העניין כי חי הוא מתוך תחושה ברורה וודאית כי אך בשבילו נברא העולם... הכל שייך לו, וכל מגיע הכל. מכיוון שכך תופעת הסכסוכים והמריבות מצויה ביותר אצל הילדים, כיוון שאצל ילד – אהבת עצמו גדולה יותר מאהבת הזולת. אט אט משגדל, מתחנך הוא לפנות מקום מקום בליבו לאהבת הזולת ולומד להעניק ולתת משלו. אך עדיין מצוה זו של "ואהבת לרעך כמוך" עבודת חיים היא. משך כל חיי האדם עליו לעבוד על עצמו לשרש אנוכיותו וצרות עינו, ולהשריש ולפתח בקרבו עין טובה ואהבת הזולת. ללא חינוך עקבי ועבודה עצמית על תיקון מידותיו המגונות, בקלות עלול האדם להיכשל בענייניו בין אדם לחברו. לכן, מתפקיד ההורים להשריש בנפשות ילדיהם כבר משחר ילדותם את החינוך למידות הטובות. לפתח בנפשם עין טובה ואהבת הזולת, וללמדם לשמוח בהצלחת השני ולהשתתף איתו בשמחתו. ("עקבי אליהו")

שבת שלום!

העלון יוצא לאור
בסיוע תלמוד תורה
"נצח ישראל" בית שמש

לתגובות ולקבלת העלון במייל: yd0527606276@gmail.com